

Nr 51.

Ankom till riksdagens kansli den 31 mars 1936 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar om anslag till kapitalökning för arrendeegnahmefonden och arrendelånefonden m. m. jämte i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I statsverkspropositionen, avdelning *Utgifter för kapitalökning, bil. 7, punkt 9*, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för arrendeegnahmefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 1,800,000 kronor.

Under *punkt 10* i samma bilaga har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för arrendelånefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 175,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 21 februari 1936 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad *proposition, nr 89*, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att tillhandahålla statskontoret ett belopp av 900,000 kronor såsom kapitalökning för arrendeegnahmefonden.

Beträffande utredningen i dessa ärenden hänvisar utskottet, i den mån därför ej nedan redogöres, till vederbörande statsrådsprotokoll.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad *motion, nr 496*, av herr *Danielsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte till arrendeegnahmefonden anvisa ett anslag av 2,000,000 kronor med angivande av att 8 à 10 arrendeegnahm under budgetåret 1936/1937 enligt i motionen angivna grunder skola tilldelas uttjänt militärmanskap.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionen, hänvisas till denna.

Utskottet har införskaffat yttrande över propositionen nr 89 av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Arrendeegnahmefonden.

Vid 1934 års riksdag (prop. nr 268; R. skr. nr 349) beslöts inrättande av arrendeegnahmefonden. Fonden förvaltas av statskontoret. I fonden skola ingå fastigheter, avsedda att upplåtas till obemedlade eller mindre bemed-

lade i syfte att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning. Till fonden får enligt Kungl. Maj:ts bestämmande från statens domäners fond överföras jordbruksegendomar, lämpliga att användas för det med arrendeegnahemsfonden avsedda ändamålet. Därjämte kan, likaledes efter beslut av Kungl. Maj:t, jord i enskild ägo inköpas av kronan att tilläggas fonden. De i fonden ingående fastigheterna skola uppdelas i lägenheter av sådan storlek, att brukaren därav kan erhålla sin huvudsakliga bärgning utan nämnvärt anlåtande av lejd arbetskraft. De skola genom statens försorg byggas och iordningställas. Dessa lägenheter, vilka benämnas arrendeegnahem, upplåtas på arrende med rätt för arrendatorn att i sinom tid inlösa till honom upplåten lägenhet. Verksamheten handhaves av en särskild nämnd, statens jordnämnd.

Såsom kapitalökning för arrendeegnahemsfonden har riksdagen för budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 anvisat respektive 1,200,000 kronor och 1,800,000 kronor. Vid bestämmande av sistnämnda belopps storlek utgick man från att ett hundratal arrendeegnahem därmed skulle kunna tillskapas. Kostnaderna för dessa lägenheters iordningställande uppskattades till 900,000 kronor. För inköp av enskild jord, lämplig för styckning till arrendeegnahem, beräknades ett belopp av likaledes 900,000 kronor. Kostnaderna för jordnämndens verksamhet och övriga med organisationsarbetet förenade utgifter skulle under budgetåret 1935/1936 bestridas från fondens medel. Av anslaget för innevarande budgetår anvisades ett belopp av 1,000,000 kronor att utgå av lånemedel samt återstoden att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Närmare bestämmelser rörande den med fondens medel bedrivna arrendeegnahemsverksamheten äro meddelade i kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 279) om arrendeegnahem samt i instruktionen den 30 juni 1934 (nr 435) för statens jordnämnd.

I skrivelse den 7 augusti 1935 har *statens jordnämnd* gjort framställning rörande kapitalökningsbehovet för budgetåret 1936/1937 samt därvid — under förmenande att verksamheten under nästa budgetår borde fortgå i ungefär samma omfattning som under nu löpande budgetår — uppskattat anslagsbehovet till 1,800,000 kronor.

De av chefen för handelsdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 februari 1935 tillkallade *sakkunniga för utredning rörande Bohusläns näringsliv* ha i avgivet betänkande hemställt bland annat, att för skapande av ett hundratal arrendeegnahem inom länet ett belopp av 1,500,000 kronor måtte ställas till statens jordnämnds förfogande.

Departementschefen har i anslutning till statens jordnämnds skrivelse den 7 augusti 1935 och framställningen från berörda sakkunniga anfört följande.

»Arrendeegnahemsverksamheten befinner sig ännu på försöksstadiet. Att densamma, om något resultat av verkligt social betydelse skall vinnas, så småningom måste erhålla helt andra proportioner än de nuvarande synes uppenbart. För närvarande är jag dock icke beredd att föreslå åtgärder i sådan riktning. Jag kan icke tillstyrka, att arrendeegnahemsfonden för nästa

budgetår tillföres högre belopp än det av statens jordnämnd föreslagna, 1,800,000 kronor. Härav böra 1,000,000 kronor utgå av lånemedel. Framställningen om inrättande av arrendeegnahem i Bohuslän finner jag behjärtansvärd. Såsom framgår av redogörelsen i ärendet har jordnämnden redan tidigare haft sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål. Det kan förväntas, att nämnden skänker de synpunkter, vilka ligga till grund för berörda framställning, vederbörligt beaktande. Några särskilda anordningar från statsmakternas sida i anledning av densamma torde ej böra vidtagas.

Kostnaderna för jordnämndens verksamhet och övriga med organisationsarbetet förenade utgifter torde under nästa budgetår, liksom hittills, böra utgå av fondens medel.»

I propositionen nr 89 har Kungl. Maj:t anmält skrivelse från *statens jordnämnd* av den 18 januari 1936, över vilken skrivelse yttranden avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket.

Nämnden har — under förmälan att, då arrendatorerna skulle tillträda nyskapade lägenheter den 14 mars, erforderliga byggnadsarbeten borde påbörjas på våren och försommaren året förut — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen inhämta bemyndigande i syfte att möjlighet bereddес nämnden att under de fyra närmaste månaderna före ett budgetårs ingång disponera och ur arrendeegnahmetsfonden uttaga — utöver redan anvisade anslag — ett belopp motsvarande intill hälften av årliga kapitalökningsanslaget till arrendeegnahmetsfonden för nästa budgetår. Nämnden framhåller, att det angivna syftet skulle alternativt kunna nås på det sätt, att för innevarande budgetår anvisades ett tilläggsanslag å 900,000 kronor såsom ytterligare kapitalökning till fonden.

Såväl *statskontoret* som *riksräkenskapsverket* ha förmenat att, därest tillräckligt vägande skäl ansåges föreligga att under löpande budgetår förstärka arrendeegnahmetsfonden, det ur budgetteknisk synpunkt vore riktigast, att beloppet äskades å tilläggsstat för innevarande budgetår. Ämbetsverken vilja emellertid icke tillstyrka sådan anordning. *Statskontoret* föreslår den lösningen, att Kungl. Maj:t utöver tidigare för nästa budgetår begärda belopp, äskade det ytterligare belopp, som svarade mot vad som funnes för verksamheten under innevarande budgetår behövt, med rätt för Kungl. Maj:t att, sedan anslaget av riksdagen beviljats, redan under innevarande budgetår förskottsvis av tillgängliga medel tillföra fonden ett motsvarande kapitaltillskott, att efter det nya budgetårets ingång ersättas av det å riksstaten för det budgetåret anvisade kapitalökningsanslaget för fonden. *Riksräkenskapsverket* framhåller, att medel även — om än vissa betänkligheter kunde resas mot ett sådant förfaringssätt — kunde beredas genom omföring från inkomsttitel, som därtill kunde lämna tillgång, närmast titeln Övriga lånemedel.

Angående denna fråga har *departementschefen* anfört följande.

»Framställningen från statens jordnämnd utvisar, att nämnden saknar medel att under innevarande budgetår fullfölja arrendeegnahmetsverksamheten på sätt som ur arbetssynpunkt är lämpligast. Härför skulle enligt nämndens

beräkningar erfordras ett kapitaltillskott av 900,000 kronor. Då syftet med framställningen måste anses värt beaktande, tillstyrker jag, att åtgärder vidtagas för tillgodoseende av det sålunda förefintliga medelsbehovet.

Vad angår sättet för medlens anskaffande torde, såsom både statskontoret och riksräkenskapsverket framhållit, nämndens förslag, avseende bemyndigande för nämnden att förskottsvis ur arrendeegnahemsfonden disponera erforderligt belopp, av budgettekniska grunder icke böra komma till genomförande. Riktigast vore, på sätt ämbetsverken erinrat, att beloppet i fråga anvisades å tilläggsstat för innevarande budgetår. På skäl, statskontoret anfört, synes en dylik anordning dock för här föreliggande fall ej vara att förorda. Efter samråd med chefen för finansdepartementet vill jag föreslå, att frågan löses i enlighet med det av riksräkenskapsverket alternativt framförda förslaget. Kungl. Maj:t torde alltså böra utverka bemyndigande för fullmäktige i riksgäldskontoret att av lånemedel tillhandahålla det erforderliga beloppet, 900,000 kronor, såsom kapitalökning för arrendeegnahemsfonden under innevarande budgetår. I den blivande budgetredovisningen bör ett belopp av angivna storlek överföras från den i riksstaten för nämnda budgetår uppförda inkomttiteln Övriga lånemedel till det i samma riksstat uppförda kapitalökningsanslaget till fonden. Vid bifall härtill torde i anslutning till vad riksräkenskapsverket anfört beträffande fördelningen å lånemedel och andra statsinkomster av det för nästa budgetår begärda kapitalökningsanslaget till arrendeegnahemsfonden å 1,800,000 kronor iakttagas, att — i stället för 1,000,000 kronor såsom i statsverkspropositionen ifrågasatts — allenast ett belopp av 600,000 kronor anvisas att utgå av lånemedel.»

I sitt yttrande till utskottet anföra *fullmäktige i riksgäldskontoret*.

Det förfaringssätt, som föreslås i förevarande proposition, har tidigare tillämpats i fråga om anvisande av medel till förlagskapital åt Svenska spannmålsföreningen u. p. a. På hemställan av Kungl. Maj:t (prop. nr 98) beslöt nämligen 1935 års riksdag (skrivelse nr 91) bemyndiga fullmäktige att ställa ett belopp av högst 30,000,000 kronor till nämnda förenings förfogande. Även i detta fall var det fråga om en efter tidpunkten för riksstatens fastställande nytillkommen medelsanvisning, dock synes den skillnaden föreligga, att det då gällde att förstärka ett anslag av engångsnatur å löpande budget, medan för nu ifrågavarande verksamhet anslag äro avsedda att utgå jämväl under kommande budgetår.

I yttrande över förslag rörande nyssnämnda medelsanvisning till spannmålsföreningen underströk riksräkenskapsverket betydelsen av att riksstaten såvitt möjligt lämnade en fullständig översikt av anvisade anslagsmedel och för dessas täckning påräkneliga inkomster. Med hänsyn härtill anse fullmäktige det ur budgetteknisk synpunkt föga tillfredsställande att en statsutgift, på sätt i nu förevarande proposition föreslås, skulle genom utbetalningsbemyndigande anvisas vid sidan av riksstaten.

De nu äskade medlen synas i stället böra uppföras såsom anslag å riksstaten. Då emellertid en särskild tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår icke synes böra uppläggas endast för här avsedda utgift, torde såsom statskontoret föreslagit anslaget till arrendeegnahemsfonden för nästa budgetår böra ökas med det ifrågasatta beloppet, med rätt dock för Kungl. Maj:t att redan under innevarande budgetår förskottsvis utbetala detsamma.

Lämpligen synes denna utbetalning böra bestridas av i statskontoret tillgängliga medel samt ersättning böra beredas statskontoret från ovanberörda anslag, så snart detta efter det nya budgetårets ingång blir disponibelt. Fullmäktige vilja erinra, att en liknande anordning tidigare tillämpats utan att medföra någon olägenhet ur redovisningssynpunkt och få i sådant avseende hänvisa till 1929 års riksdags beslut (skrivelse nr 28) angående lån till Sydsvenska Kraftaktiebolaget och 1934 års riksdags beslut om förlagskapital åt Svenska Spannmålsföreningen u. p. a. (skrivelse nr 259).

På grund av det anförda få fullmäktige förorda, att jordbruksutskottet, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och i propositionen nr 89 gjorda framställningar, måtte föreslå riksdagen att såsom kapitalökning för arrendeegnahmefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av (1,800,000 + 900,000 =) 2,700,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att före ingången av nämnda budgetår av anslaget disponera högst 900,000 kronor. Med hänsyn till den fastställda relationen mellan lånemedel och skattemedel i fonden torde av anslaget (1,000,000 + 500,000 =) 1,500,000 kronor böra täckas av lånemedel och återstående (800,000 + 400,000 =) 1,200,000 kronor av andra statsinkomster.

Motionärerna avse, att det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna anslaget höjes från 1,800,000 kronor till 2,000,000 kronor med särskilt angivande av, att under budgetåret 1936/1937 8 à 10 arrendeegnahmestolar på ansökan och enligt samma grunder, som eljest gälla för tilldelning av arrendeegnahmestolar, genom jordnämndens försorg utlämnas till uttjänt militärmanskap, som vid avsked ur aktiv militärtjänst räknar minst sex tjänstear.

Arrendelånefonden.

Vid 1934 års riksdag (prop. nr 268; R. skr. nr 349) beslöts i samband med igångsättandet av arrendeegnahmeverksamheten inrättande av arrendelånefonden, från vilken fond s. k. arrendelån för anskaffande av jordbruksinventarier m. m. skulle kunna utlämnas till de personer, som antagas till arrendatorer av arrendeegnahmestolar. Såsom kapital för fonden har för vardera av budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 under utgifter för kapitalökning anvisats ett reservationsanslag av 300,000 kronor, att i sin helhet utgå av skattemedel. Fonden förvaltas av statskontoret. Låneverksamheten handhaves av statens jordnämnd. Närmare föreskrifter om arrendelån återfinnas i kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 279) om arrendeegnahmestolar.

Kungl. Maj:ts förslag beträffande arrendelånefonden avser, att ett belopp av 300,000 kronor skulle vara erforderligt för utlämnande nästa budgetår av arrendelån. Med hänsyn till en påräknelig reservation av omkring 125,000 kronor har fonden ansetts böra tillföras ett kapitalökningsanslag om 175,000 kronor.

Rörande *kostnaderna för de 49 arrendeegnahmestolar*, som kunnat tagas i bruk under år 1935, har utskottet från statens jordnämnd inhämtat följande uppgifter:

Glimmingehus (18 arrendeegnahem):

Inköpspris	406,000	
Huvudgård	134,000	
Corps de logi	20,000	
Byggnad till bortflyttning	1,500	
Tomt	600	156,100
		249,900
Byggnadskostnader å 18 arrendeegnahem å 8,000		144,000
Brunnar och vägar		19,800
Elektrifiering		10,000
Andel i allmänna omkostnader		9,500
		<hr/>
	Summa kronor	433,200

Arrendeavgifter kronor 17,000.

Förräntningsprocent 3.924.

Totalkostnad per lägenhet kronor 24,066: 67.

Ventholm (8 arrendeegnahem):

Överfört värde	135,900	
Tomtvärden	25,000	
Huvudgård	40,000	
2 mindre lägenheter	5,000	70,000
		65,900
Byggnadskostnader		98,000
Brunnar och vägar		17,300
Lantmäterikostnader		1,700
Andel i allmänna omkostnader		4,000
		<hr/>
	Summa kronor	186,900.

Arrendeavgifter kronor 5,400.

Förräntningsprocent 2.889.

Totalkostnad per lägenhet kronor 23,362: 50.

Emitslöv (2 arrendeegnahem):

Överfört värde	29,000	
Försåld skog	5,900	23,100
Byggnadskostnader		17,500
Brunnar och vägar		600
Elektrifieringskostnader		630
Andel i allmänna omkostnader		1,000
		<hr/>
	Summa kronor	42,830.

Arrendeavgifter kronor 1,700.

Förräntningsprocent 3.969.

Totalkostnad per lägenhet kronor 21,415.

Arendala (7 arrendeegnahem):

Överfört värde	85,000	
Byggnadskostnader å 7 arrendeegnahem	70,300	
Brunnar och vägar	2,000	
Lantmäterikostnader	800	
Andel i allmänna omkostnader	3,500	
		<hr/>
	Summa kronor	161,600.

Arrendeavgifter kronor 6,400.

Förräntningsprocent 3.960.

Totalkostnad per lägenhet kronor 23,085: 71.

Nordhalla (14 arrendeegnahem):

Inköpspris.....	130,000	
Huvudgård	40,500	89,500
Byggnadskostnader		148,000
Vägar och brunnar		14,000
Elektrifieringskostnader.....		19,000
Täckdikningskostnader		90,000
Lantmäterikostnader		1,600
Andel i allmänna omkostnader		7,000
	Summa kronor	369,100.

Arrendeavgifter kronor 11,750.

Förräntningsprocent 3.183.

Totalkostnad per lägenhet kronor 26,364: 28.

Utskottet vill — i likhet med departementschefen — erinra, att arrendeegnahemsverksamheten ännu befinner sig på försöksstadiet. Den erfarenhet, som hittills vunnits av verksamheten, är för obetydlig att giva möjlighet att bedöma, huruvida denna form av jordanskaffning bör få fortgå i huvudsakligen den utformning, verksamheten nu tagit. Ytterligare erfarenhet av verksamheten synes därför böra avvaktas, innan ståndpunkt tages till detta spörsmål. I detta sammanhang anser sig utskottet böra framhålla, att verksamheten — på grund av omständigheter, över vilka statens jordnämnd icke torde råda — blivit betydligt dyrare och kommit färre personer tillgodo än som från början varit avsett. Sålunda beräknades, att bebyggelse och iordningställande i övrigt av arrendelägenhet i regel icke skulle behöva draga en kostnad överstigande 9,000 kronor. Den från statens jordnämnd inhämtade utredningen giver vid handen, att dessa kostnader blivit avsevärt högre. Med hänsyn till vad nu sagts anser sig utskottet ej böra tillstyrka, att verksamheten under nästa budgetår fortsätter i vidare omfattning än under innevarande budgetår. Utskottet kan således icke biträda motionen II: 496, i vad densamma avser utvidgning av verksamheten utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Utskottet.

Vidkommande härefter i motionen framlagt förslag att bereda uttjänt militärmanskap företräde att erhålla visst antal arrendeegnahem finner utskottet visserligen de skäl, som åberopats till stöd för motionen, behjärtansvärda. Men å andra sidan måste härvidlag beaktas vikten utav att staten såsom arrendatorer erhåller personer, vilka äga förutsättningar att med framgång sköta ett jordbruk av förevarande beskaffenhet. Huruvida en stamanställd militär efter sex års tjänstgöring vid krigsmakten — även om han genomgått viss lantbruksundervisning och tidigare praktiserat vid jordbruk — kan anses lämpad och skickad att på egen hand sköta ett jordbruk, torde i åtskilliga fall vara tvivelaktigt. Därest emellertid personer av denna kategori, vilka anmält sig såsom sökande till ifrågavarande arrenden, av jordnämnden anses äga erforderliga förutsättningar att bli goda jordbrukare, synes det utskottet själfvallet, att jämväl dessa personer få komma i fråga för erhållande av arrenden.

Beträffande valet av arrendatorer vill utskottet — i likhet med departementschefen — understryka önskvärdheten, att jordnämnden om möjligt söker inrätta arrendeegnahem till förmån för i Bohuslän befintliga arbetslösa.

Vad slutligen angår förslaget att tillföra arrendeegnahemsfonden ett kapitaltillskott om, utöver det i statsverkspropositionen yrkade beloppet 1,800,000 kronor, 900,000 kronor, biträder utskottet den gjorda framställningen därom, att jordnämnden beredes tillfälle att under löpande budgetår för arrendeegnahem, vilka beräknas bliva färdiga den 14 mars 1937, begagna ett belopp, motsvarande hälften av det för budgetåret 1936/1937 i statsverkspropositionen äskade anslaget. Av den föregående framställningen framgår emellertid, att nämnda önskemål kan lösas på olika sätt. Mot den av Kungl. Maj:t förordade lösningen — överförande av erforderliga medel från den i riksstaten för budgetåret 1935/1936 uppförda inkomsttiteln Övriga lånemedel till det i samma riksstat uppförda kapitalökningsanslaget till fonden — torde, såsom fullmäktige i riksgäldskontoret i ärendet framhållit, kunna erinras, att det ur budgetteknisk synpunkt är föga tillfredsställande, att en statsutgift genom utbetalningsbemyndigande anvisas vid sidan av riksstaten. På grund härav vill utskottet, i likhet med statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret, förorda sådan lösning av frågan, att riksdagen såsom kapitalökning för arrendeegnahemsfonden anvisar för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 2,700,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att före ingången av nämnda budgetår av anslaget disponera högst 900,000 kronor. Med hänsyn till den förut tillämpade relationen mellan lånemedel och skattemedel i fonden skulle — såsom fullmäktige i riksgäldskontoret i ärendet anmärkt — av anslaget 1,500,000 kronor böra täckas av lånemedel och återstående 1,200,000 kronor av andra statsinkomster. Såsom utskottet redan framhållit torde verksamheten för nästa budgetår icke böra utvidgas utöver innevarande budgetårs ram. Av medelsanvisningen äro 900,000 kronor alltså att anse såsom ett förlagskapital för verksamheten.

Kungl. Maj:ts framställning rörande anslag till arrendelånefonden har icke föranlett någon erinran från utskottets sida.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 496,

1) såsom kapitalökning för arrendeegnahemsfonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservationsanslag* av 2,700,000 kronor;

2) såsom kapitalökning för arrendelånefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett *reservationsanslag* av 175,000 kronor.

Beträffande sättet för anskaffande av de till kapitalökning tillstyrkta medlen torde statsutskottet framdeles under riksdagen avgiva förslag.

Stockholm den 31 mars 1936.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, August Nilsson, Gabrielsson, von Stokenström, Granath, Fritiof Gustafson, Alfred Andersson* och *Heiding*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Uddenberg, Gustafson* i Kasenberg, *Andersson* i Löbbo, *Liedberg, Pettersson* i Rosta, *Karlsson* i Munkedal och *Osberg*.
